



***Niinkö vai näinkö
- eettisyyden pohdintaa opettajan
työssä***

Kainulainen & Kostainen

POMM1002

2026



Luennon rakenne ja tavoite

Tarkastelemme opettajan eettistä osaamista pohtimalla

- mitä eettisyys on
- mikä on professio ja mikä sen eettinen koodisto
- mihin koodistoon sitoudut opettajana?
- millaisia eettisiä dilemmoja kasvatustyössä kohdataan.

Tavoitteena saada eväitä
oman ajattelun sekä
vahvuuksien ja kehittymistarpeiden
erittelyyn eettisen osaamisen
näkökulmasta.



**Eettinen osaaminen
opettajuuden
ydinosaamisalueena
@JYUOKL**

Pystyt tunnistamaan, analysoimaan ja kehittämään kasvatusalan asiantuntijuuden kannalta merkityksellisiä ja tavoiteltavia eettisiä periaatteita ja arvoja. Pystyt erittelemään omaa ja yhteisön toimintaa sekä suhdettasi luontoon ja ei-inhimilliseen ympäristöön eettiseltä kannalta ja toimimaan vastuullisesti eettisten periaatteiden pohjalta.

Keskeisiä käsitteitä

Sanalla 'etiikka' viitataan yleiskielessä usein myös itse moraaliin tai **moraalisääntöihin eli eettisiin normeihin.**

Etiikka
(kreik. *ethos* = tottumus, tapa)
on moraalin filosofista tutkimusta, pyrkii selittämään moraalisia käsityksiä ja perustelemaan, miten yksilön tai yhteisön tulisi toimia

Etiikka on moraalin filosofista tutkimusta

Moraali on käsityksiä ja käyttäytymissääntöjä siitä, mikä on hyvää tai pahaa, oikein tai väärin.

Moraalisäännöt eli eettiset normit

Normi,
(lat. *normi* = sääntö, esikuva, ohje arvostuksen mitta jne.)
sääntö, ohje, malli; ilmentää, mikä on luvallista ja mikä ei

Moraali
(lat. *mos, more* = tapa, käyttäytymismalli)
yhteisössä vallitsevat eettiset käsitykset, arvostukset ja käyttäytymissäännöt, etiikka

Arvot ohjaavat ihmisten tai ihmisryhmien toimintaa...

Sana 'normi' on hyvin monimerkityksinen, ja sillä voidaan tarkoittaa mm. jonkin yhteisön jäseniä sitovaa **toimintaohjetta**, jonkin yhteisön hyväksymää **käyttäytymistapaa**, jonkin yhteisön keskimääräistä **moraalikäsitystä...**

Arvo(t)
us. mon. arvokas, merkitsevä asia; se minkä perusteella jotakin pidetään merkityksellisenä, hyvänä, arvokkaana; toivottu asia, suotava käyttäytyminen tai päämäärä

Sanaa 'moraali' käytetään sekä kuvailevasti viittaamaan **vallitseviin käsityksiin oikeasta ja väärästä sekä ohjeita antavasti siitä, minkä tulisi olla moraalisesti hyvää ja oikeaa toimintaa...**

Arvohuutokauppa

Valitse 5 itsellesi tärkeää arvoa esimerkiksi seuraavista

(Erik Ahlmanin arvoluokitus
vuodelta 1939; Ilkka Niiniluodon
lisäykset)

- *hedoniset arvot* - onni, mielihyvä, ilo, nautinto, aistillisuus
- *vitaaliset arvot* - elämä, terveys, tahto, kuntoisuus
- *esteettiset arvot* - kauneus, ylevyys, suloisuus, taide
- *tiedolliset arvot* - totuus, tieto, oppi, koulutus, viisaus, tiede
- *uskonnolliset arvot* - usko, toivo, pyhyys, laupeus
- *sosiaaliset arvot* - altruismi, ystävyys, rakkaus, uskollisuus, vapaus, veljeys, kunnia, isänmaallisuus, turvallisuus
- *mahtiarvot* - voima, valta, sota, rikkaus, raha, voitto
- *oikeusarvot* - oikeudenmukaisuus, ihmisoikeudet, tasa-arvo, laillisuus
- *eettiset arvot* - hyvyys, moraalinen oikeus
- *ekologiset arvot* - luonnon kauneus ja terveys, eläinten oikeudet
- *egologiset arvot* - itsekkyyys ja oma etu, omanarvontunto



Arvohuutokauppa jatkuu

- ... ja lama iskee,
- joudut poistamaan kolme arvoa.

Arvohuutokauppa jatkuu edelleen

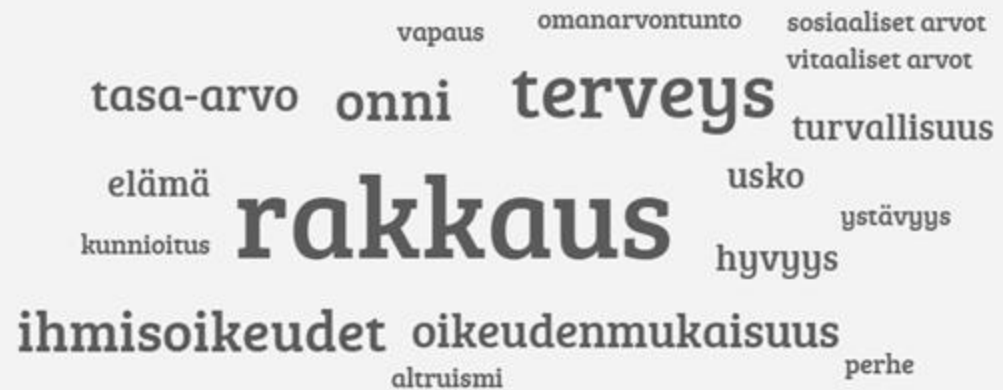
... ja lama vie vielä toisen jäljelle jääneistä valinnoistasi.

Mikä arvo sinulla jäi jäljelle?

Kirjaa jäljelle jäänyt arvo Answergardeniin

<https://answergarden.ch/4402708>

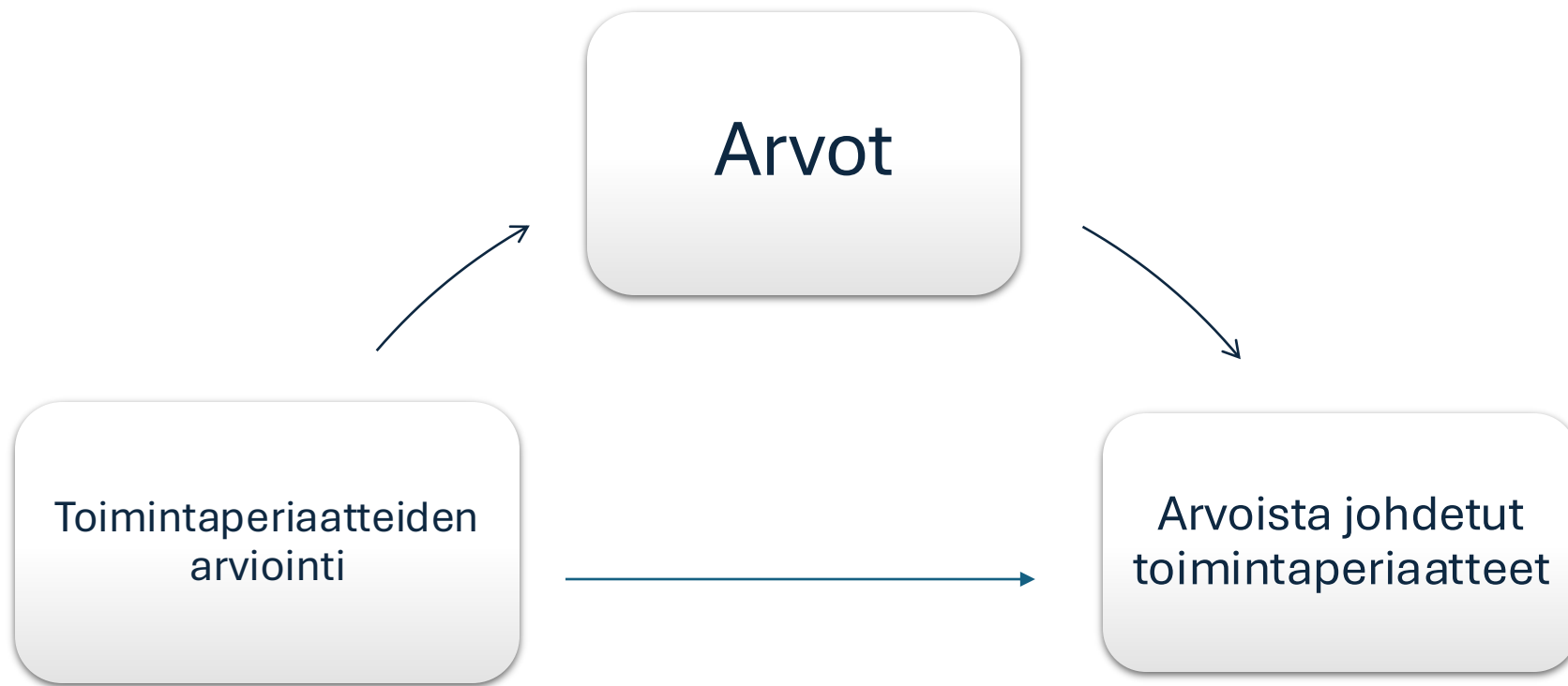




vapaus omanarvontunto sosiaaliset arvot
vitaaliset arvot
tasa-arvo onni terveys turvallisuus
elämä usko
kunnioitus rakkaus ystävyys
hyvyys
ihmisoikeudet oikeudenmukaisuus
altruismi perhe

**Mitä ajatuksia ajatuspilvi
herättää?**

**Millä perusteilla teit omat
valintasi?**



Kuinka oma arvopohjani siirtyy toiminnaksi...?

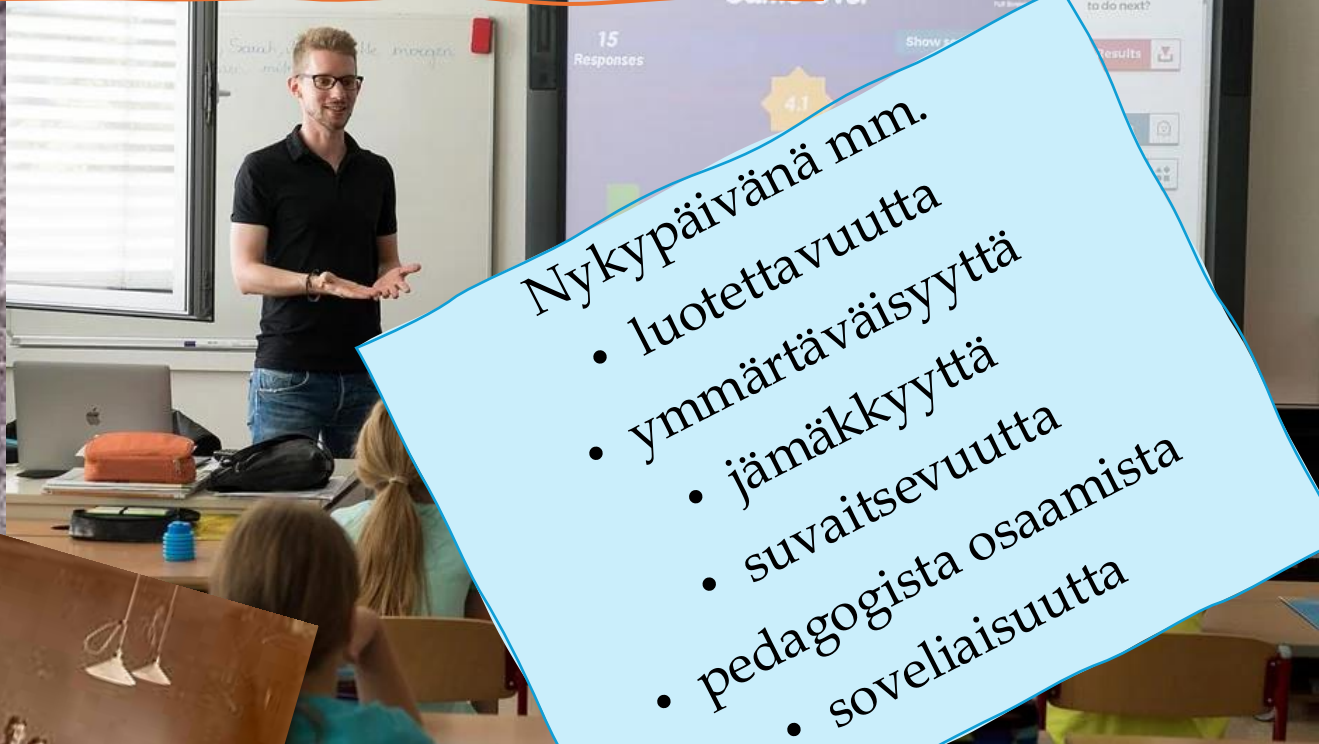


Opettajilta on odotettu ja odotetaan



Ennen(?) mm.

- nuhteetonta elämää
- ahkeruutta, tunnollisuutta, siisteyttä, uskoa
- uhrautuvuutta
- mallikelpoisuutta
- esimerkillisyyttä
- kristillistä moraalia
- opettajalle soveliasta luonnetta
- esikuvallista elämää



Nykypäivänä mm.

- luotettavuutta
- ymmärtäväisyyttä
- jämäkkyyttä
- suvaitsevuuutta
- pedagogista osaamista
- soveliaisuutta

"Mun mielestä eettisesti hyvä opettaja kunnioittaa kaikkia, on luotettava - kun sä kerrot sille jotain, niin se ei kerro muille eteenpäin - - se ei anna jäädä ulkopuolelle tai syrjityksi"

(14-vuotias koululainen 2020)

Professio ja sen eettinen koodisto

- Kukin professio (asiantuntijoiden yhteisö) luo oman eettisen koodistonsa
- Taustalla ajatus, että asiantuntija kykenee työssään saamansa asiantuntijakoulutuksen pohjalta arvioimaan, soveltamaan osaamistaan ja tekemään perusteltuja päätöksiä
- Profession luoma eettinen koodisto ikään kuin rajaa, antaa raamit, joissa asiantuntijana on pysyttäydyttävä
- Ovat yleensä kirjattuna nähtävissä (esim. OAJ)

MUTTA:

- Haasteena on se, että eettinen koodisto ei anna välttämättä suoraan ja yksiselitteisiä vastauksia (mustavalkoisesti), kuinka erilaisissa tilanteissa tulee toimia (esim. tämä on oikein, tämä on väärin)
- Tutkimusten mukaan opettajat ovat kuitenkin melko tietämättömiä toimintansa eettisistä seuraamuksista
- Siksi vaikeita asioita on puntaroitava usein monelta kannalta (harmaan eri sävyt): "It is in the grey zone that teachers' morality is tested in their everyday work" (Ehrich ym., 2010).
- Vaatii työyhteisössä opettajien keskinäistä arvokeskustelua

Comeniuksen vala opettajille:

Opettajana osallistun uuden sukupolven kasvattamiseen, joka on inhimillisistä tehtävistä merkittävimpiä. Päämääräni on uudistaa ja välittää ihmiskunnan yhteistä tieto-, kulttuuri- ja osaamisvarantoa.

Pyrin aina toimimaan oikeudenmukaisesti ja tasa-puolisesti. Edistän oppilaiden ja opiskelijoiden kehitystä niin, että jokainen voi kasvaa taipumustensa ja lahjojensa mukaiseen täyteen ihmisyyteen. Tuen huoltajia ja muita lasten ja nuorten hyväksi toimivia heidän kasvatustehtävässään.

En paljasta enkä levitä minulle luottamuksellisesti uskottuja tietoja. Kunnioitan lasten ja nuorten yksityisyyttä ja suojaan heidän oikeuttaan henkiseen ja fyysiseen koskemattomuuteen.

Puolustan oppilaiden ja opiskelijoiden kasvurauhaa poliittisia ja taloudellisia hyötymispyrkimyksiä vastaan. Tuen kaikkien oikeutta muodostaa itse katsomukselliset ja poliittiset vakaumuksensa.

Pidän yllä ja syvennän ammattitaitoani kehittämällä itseäni jatkuvasti. Sitoudun yhteisiin tavoitteisiin ja tuen kollegoitani. Toimin yhteisöni parhaaksi ja pyrin vahvistamaan opetusalan yleistä arvostusta.



Mihin koodistoon sitoudut opettajana (OAJ)

- Opettajan arvot ja eettiset periaatteet

<https://www.oaj.fi/arjessa/opetustyon-eettiset-periaatteet/opettajan-arvot-ja-eettiset-periaatteet/>

- Opetustyön eettiset periaatteet

<https://www.oaj.fi/arjessa/opetustyon-eettiset-periaatteet/>

"Opettajalla on vapaus omaan arvomaailmaansa, mutta opetustyössä opettajan vastuu on sidoksissa perustehtävään ja sen normistoon, kuten lainsäädäntöön ja opetussuunnitelmiin."

Eettiset dilemmat kasvatustyössä

(Shapira-Lishchinsky, 2010)

1. Välittävä vs. muodollinen ilmapiiri (*Caring climate versus formal climate*)
2. Jakava oikeudenmukaisuus vs. koulun toimintatavat (*Distributive justice versus school standards*)
3. Luottamuksellisuus vs. koulun säännöt (*Confidentiality versus school rules*)
4. Lojaalisuus kollegoita kohtaan vs. koulun normit (*Loyalty to colleagues versus school norms*)
5. Kodin näkemykset vs. koulutukselliset toimintatavat (*Family agenda versus educational standards*)

→ dilemmoille on tyypillistä, että niitä pyritään ratkaisemaan tai välttelemään, koska ne herättävät epämiellyttäviä tunteita opettajissa

Välittävä vs. muodollinen ilmapiiri (*Caring climate versus formal climate*)

"Tapaus sattui ensimmäisessä koulussa, jossa opetin. Minun ja erään lumoavan ja valoisan oppilaan kanssa kehittyi läheinen suhde ja koulu ei hyväksynyt sitä. Nyt asia tuntuu epämukavalta, koska tämä suhde oli todellakin hieman liian läheinen... kun kuitenkin olin hänen opettajansa... Kaikki alkoi matematiikkaan liittyvistä kysymyksistä, mutta sitten oppilas alkoi soittaa minulle myös muista ongelmistaan. Kerran, kun en ollut itse koulussa, oppilas oli poistunut luokasta itkien. Rehtori yritti auttaa häntä, mutta hän halusi puhua minulle. Rehtori kutsui minut juttelemaan ja ilmaisi tyytymättömyytensä. Hän sanoi, että minun tehtäväni ei ole kehittää näin läheistä suhdetta oppilaan kanssa. – Opeta matematiikkaa ja jätä loput niille, joiden tehtävä on huolehtia tällaisista asioista. Tämä tyttö tarvitsee ammattiapua eikä matematiikan opettajan apua. Nykyään olen paljon varovaisempi tällaisissa asioissa..." (Dalia, matematiikan opettaja)

(Shapira-Lishchinsky, 2010)

"Välittävä tapa kantaa aina pidemmälle - kun jaksaa tehdä välittämisen kanssa korostuneesti töitä, olet luonut luottamuksen ja molemminpuolisen kunnioituksen, joka kantaa kaikkialle"
(luokanopettaja)



Justice and Equality does not mean that they are the same thing but they complete each other



this is justice.



this is equality



this is justice and equality

**Jakava oikeudenmukaisuus vs. koulun toimintavat
(Distributive justice versus school standards)**



Luottamuksellisuus vs. koulun säännöt
(Confidentiality versus school rules)

"Kyttäänkö vai luotanko?"



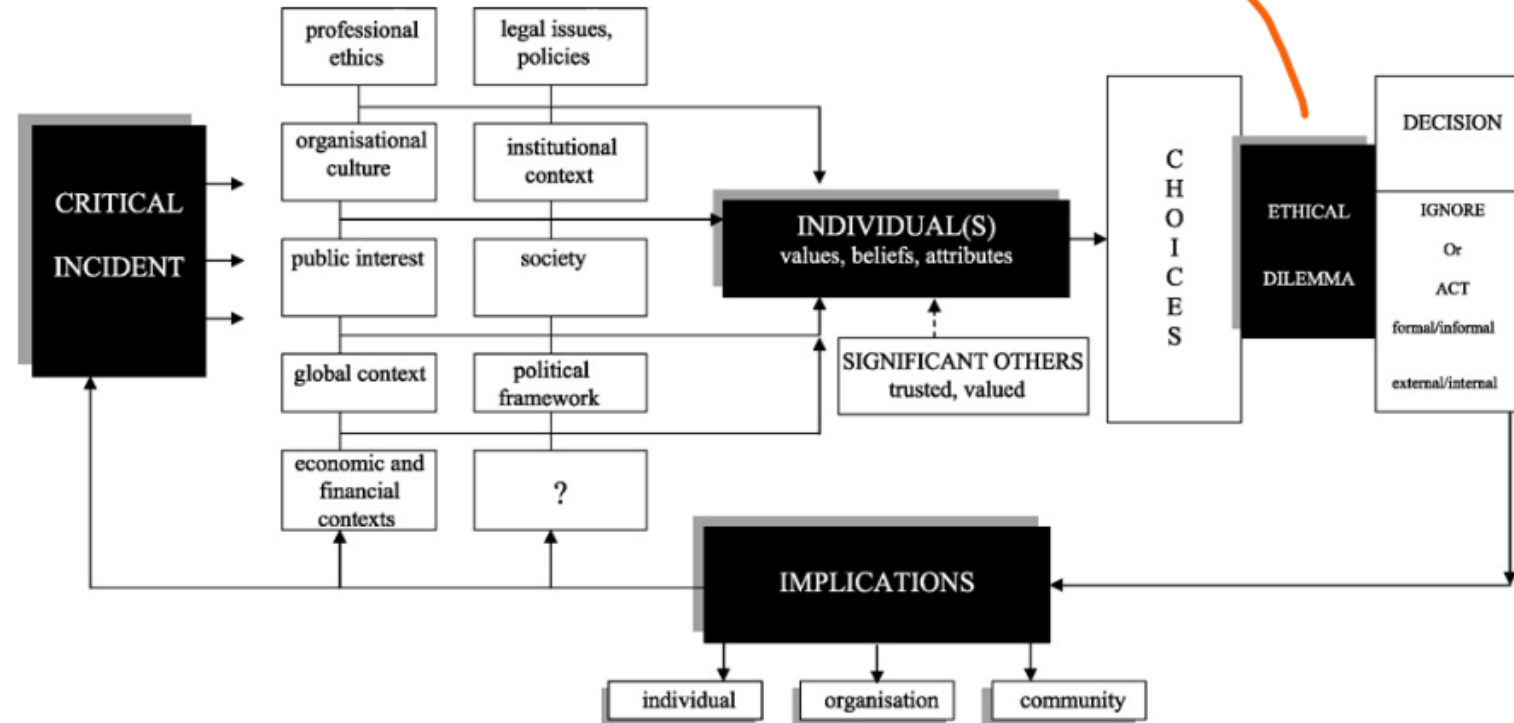
Lojaalisuus kollegoita kohtaan vs. koulun normit
(Loyalty to colleagues versus school norms)



Kodin näkemykset vs. koulutukselliset toimintavat
(Family agenda versus educational standards)

Eettinen päätöksenteko ei oo mikään simppele juttu

Figure 1 A model of ethical decision-making.



Tärkeää: Älä jää pohtimaan yksin, vaan keskustele, pyydä neuvoa kokeneemmilta kollegoilta

Mikä dilemma sinua haastaa eniten?

Miten aiot tarttua haasteeseen?

1. Välittävä vs. muodollinen ilmapiiri (*Caring climate versus formal climate*)
2. Jakava oikeudenmukaisuus vs. koulun toimintatavat (*Distributive justice versus school standards*)
3. Luottamuksellisuus vs. koulun säännöt (*Confidentiality versus school rules*)
4. Lojaalisuus kollegoita kohtaan vs. koulun normit (*Loyalty to colleagues versus school norms*)
5. Kodin näkemykset vs. koulutukselliset toimintatavat (*Family agenda versus educational standards*)



Kirjallisuutta

- Ehrich, L. C., Kimber, M., Millwater, J., & Cranston, N. (2011). Ethical dilemmas: a model to understand teacher practice. *Teachers and Teaching*, 17(2), 173–185. <https://doi.org/10.1080/13540602.2011.539794>
- Grönroos, M., Hirvonen, A., & Feldt, T. (2012). Mitä eettisellä kuormittuneisuudella tarkoitetaan? Teoksessa M. Grönroos, A. Hirvonen & T. Feldt (toim.). *Eettinen kuormittuneisuus ja eettisten dilemmojen sisällöt kaupunkiorganisaation eri ammattiryhmillä*. Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja 354. Jyväskylän yliopisto.
- Husu, J., & Tirri, K. (2007). Developing whole school pedagogical values – a case of going through the ethos of “good schooling”. *Teaching and Teacher Education* 23, 390-401.
- Enlund E., Luokkanen M., & Feldt T. (2013). Opettajien eettinen kuormittuneisuus. *Psykologia* 48, 176–195.
- Martikainen, T. (2005). Inhimillinen tekijä. Opettaja eettisenä ajattelijana ja toimijana. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 102.
- Neşe B. (2020). Ethical Dilemmas: A Problematic Situation for Teachers. *International Journal of Progressive Education*, 16 (3), 1-17.
- Pihlajasaari, P., Muotka, J., & Feldt, T. (2015). Eettisten dilemmojen yhteys työuupumukseen kaupunkiorganisaation henkilöstöllä. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 52, 282-294.
- Shapira-Lishchinsky, O. (2011). Teachers’ critical incidents: Ethical dilemmas in teaching practice. *Teaching and Teacher Education* 27 (3), 648-656.
- Sultana, M. (2014). Ethics in teaching profession. *ABC Journal of Advanced Research* 3 (1), 44-50.